

Magyar Képzőművészeti Egyetem

Doktori Iskola

Témavezető: Dr. habil. Radák Eszter DLA

2022

Zékány Dia

MESTERMUNKA

A mestermunka anyagát egyéni kiállításon mutattam be - más munkáim mellett - a Q Contemporary, Project Space nevű galériában (1062, Budapest, Andrásy út 110).

A kiállítás ideje: 2022.04.12 - 2022.05.14.

A tárlat címe: *Az én szívemben boldogok a tárgyak.*

A mestermunka öt olaj-vászon festményt foglal magába, amelyek a *Collection* című nagyobb, folyamatban lévő sorozat részei. A művek adatai:

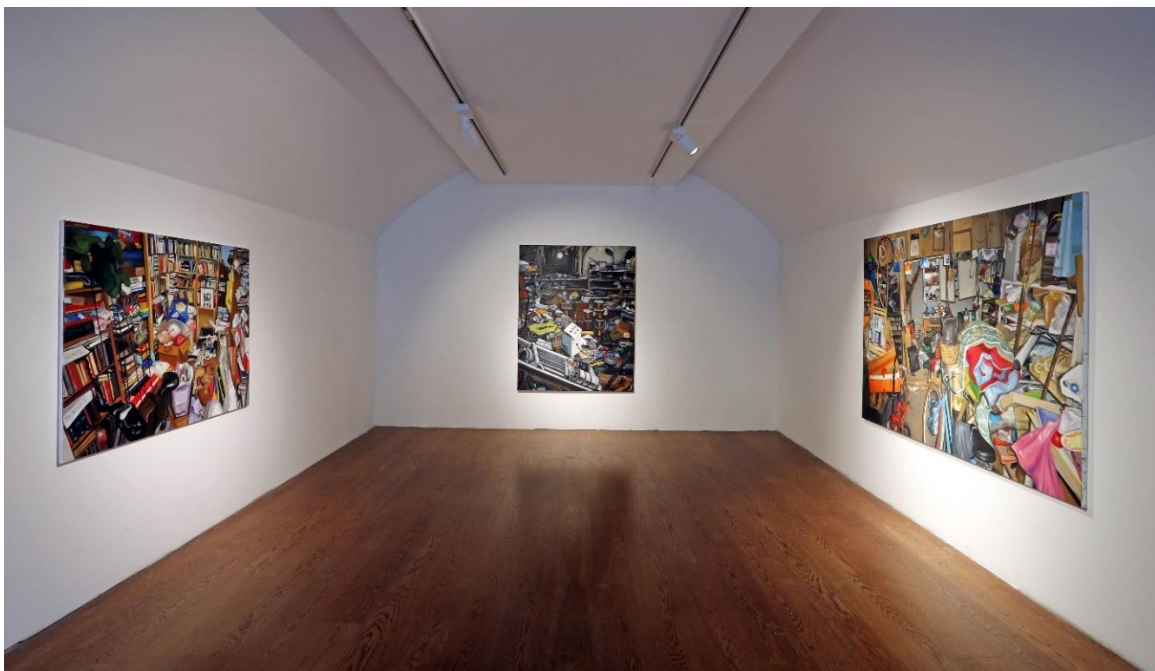
Collection 2, 2021, 75x100 cm, olaj, vászon

Collection 4, 2022, 130x150 cm, olaj, vászon

Collection 5, 2022, 90x65 cm, olaj, vászon

Collection 7, 2022, 70x50 cm, olaj, vászon

Collection 10, 2022, 150x120 cm, olaj, vászon



1. kép: Kiállítás enteriőr, Zékány Dia: *Az én szívemben boldogok a tárgyak*, Q Contemporary, Project Space, Budapest, 2022, kép forrása: Mányó Ádám



2. kép: Kiállítás enteriőr, Zékány Dia: *Az én szívemben boldogok a tárgyak*, Q Contemporary, Project Space, Budapest, 2022, kép forrása: Mányó Ádám



3. kép: Kiállítás enteriőr, Zékány Dia: *Az én szívemben boldogok a tárgyak*, Q Contemporary, Project Space, Budapest, 2022, kép forrása: Mányó Ádám

Munkáimban a gyűjtögetést, a felhalmozást és az ebből fakadó rendetlen tereket ábrázolom közel egy évtizede. A gyűjtögetés a 20. század eleje óta jelenlévő probléma, de csak az utóbbi 15-20 évben, a fogyasztói társadalom eddigi legnagyobb tetőpontján vált igazán szembetűnővé, és csupán 2013 óta ismerik el önálló rendellenességként, betegségként (angolul kifejezetten erre a jelenségre a hoarding szót használják, a betegség neve hoarding disorder¹). Személyes érintettségem okán foglalkozom ezzel a témakörrel, amely a családom tereinek megjelenítése után az ismerősök, és ismeretlenek helyszíneivel bővült. Az egyetemi időszak alatt a családom tagjait festettem, a figurákra fókuszálva, nem foglalkozva a környezettel, a háttérrel. Az évek alatt viszont egyre kevesebb lett a figura, és egyre több a „háttér”, a diplomamunkámban már a staffázs jellegű ábrázolást is elhagytam, és maradt a tárgyakkal telepakolt környezet, a rendetlen enteriőr, mint teljesértékű téma. Az alkotásaimban ábrázolt terek és a bennük megjelenő mindennapi tárgyak univerzális szimbólumok, mindenki számára ismerős vizuális emlékek, ezért viszonylag könnyű kapcsolódni hozzájuk.

A saját fotóim alapján dolgozom, amelyet azért is tartok fontosnak, mert a terepbejárásoknál a személyes jelenlétem, tapasztalataim a helyszínekkel, a bennük lakókkal, tulajdonosokkal, mind hozzátesznek a munkáim alakulásához. A dokumentációk készítésekor nagyon tudatosan figyelek a kompozíció kialakítására, úgy fényképezek, hogy azok potenciálisan magukban hordozzák egy festménybe vagy rajzba való átültetés lehetőségét. (A félreértés elkerülése végett: nem én rakom halomba a tárgyakat, nem állítom be csendélet szerűen a látottakat, nem rakok hozzá semmit a képek összetételéhez, azt jelenítem meg amit látok.) A munkáim megfestésére jellemző, hogy realista megközelítéssel készülnek. A dokumentációkból kiválogatott képeket kinyomtatom A/4-es lapokra, a kezemben tartom őket festés közben, és „követem” a munka során, egyfajta kiindulópontként, piszkozatként kezelem őket. Szabad kézzel felvázolom a körvonalakat (nem vetítem ki a fotót), majd fokozatosan kitöltöm a felületeket, viszont mivel nem követem pontosan a fényképet, ezért az alkotás sok mindenben eltér a valóságtól, de ez engem nem zavar, nem célja munkámnak a „lemásolás”, inkább a tömeg, az érzet, a szín- és hangulatviszonyok érzékeltetése. Sokkal jobban érdekel a spontaneitás, a rövid idő alatt felfestett, expresszív, festői megformálás és felületek. A műveken van ahol jobban kivehetőek a tárgyak, van ahol kevésbé, ami részben tudatos, részben pedig a festészeti megoldások miatt alakul így. Talán a gyors, de mégis szisztematikus megfestés miatt, gyakran egyenértékűek az ábrázolt tárgyak, kevesebb kiemelés és alárendelés van bennük, sok esetben olyanok, mintha halmozott csendéletek lennének. Munkáimra jellemző az általában

¹ <https://www.psychiatry.org/patients-families/hoarding-disorder/what-is-hoarding-disorder>

fekete, sötét kontúrok, körvonalak használata, amelyek markánsabbá váltak a doktori képzés éve alatt. Ez a vázlatkészítésből, a rajzosságból, az alakzatok egymástól való elhatárolásának igényéből fakad. Egyfajta technikai kapaszkodó is számomra, amely bár megfogja a formák széleit, éleit, de vonalháló jellege lendületesen, gördülékenyen össze is köti azokat.

Sok esetben olyan nagy az ábrázolt káosz, hogy a rendetlenség halmazából alakul ki a tér vagy térszelet, így a teret rendszerint a tárgyak halmaza adja meg, és nem a térben a tárgyak. (A *Collection 2* című festményemen is ez érezhető, de a *Collection 6*, *Collection 8*, *Collection 9* című művek is így épülnek fel.) Számos munkámban rejtett horizontot érzékelhetünk, a tárgyak mintegy önmaguk valóságában vannak jelen, és bár egy-egy képen a megfestett tárgyalmok összevisszaságnak hatnak, mégis elég erőteljes struktúrára épülnek, mondhatni „szerkesztett káoszra”. Legtöbbször nem tudatosan, de törekszem a kompozíciók „harmonikus” létrehozására, az irányok, a színhangok kiegyensúlyozásával esztétizálom azt, ami nekem idegen.

Alkotásimban megmutatkozik a külső megfigyelő pozíciója, a távolságtartás és ennél fogva némi elidegenedés is. Viszont a tárgyak egymás utáni megfestésével egyfajta leltározási folyamat megy végbe bennem. Ebből fakadóan közelebb engedem magamhoz, magamévá alakítom a látottakat, és a munka menetében mintegy „rendet teszek” a képtérben, miközben kvázi magamban is rendet rakok. A folyamatban így a lelki megtisztulás pszichológiája megy végbe, ezért is terápiás jellegű számomra a témakör.

Korábban is írtam arról, hogy a gyűjtőkre és a gyűjtögetőkre jellemző a szorongás, amely készítheti őket a tárgyak felhalmozására. Ennek egyik oka lehet az a fajta birtoklásvágy, amely a földi lét elmúlásából adódó feszültségből, aggodalomból, az enyészettől, a megszűnéstől való félelemből ered. A festészettörténetben például a vanitas csendéletekben mutatkozik meg ez a jelentés. Úgy gondolom, hogy az én alkotásaimnál is felvetődik ez az olvasat, még ha csak áttételesen is.

A munkákon ábrázolt tárgyalmok ellentétes érzelmeket mozgathatnak meg, mert egyszerre jellemző rájuk a káosz organikussága, természetessége, emberközelsége, esetenként otthonossága, ugyanakkor érezhetünk taszító döbbenetet, borzongást, klausztrófób hatást, akár undort is. A színek erőteljessége, dinamikája, a kifejező megfestésmód azonban látványossá, - a visszajelzések, utalások alapján - gyakran kifejezetten jó hangulatúvá teszik az alkotásokat, így a valóságban sokszor depresszív, nyomasztó és fullasztó terek a munkáimon kevésbé érződnek annak, amely egyébként szintén nem tudatos. Tehát az alapvetően nehéz témát könnyedséggel ruházza fel az erőteljes színhasználat, az oldott megfestésmód, továbbá a vizsgálódó, megfigyelő tekintet és a humor meg-megjelenése, amelyek „behúzzák” és

kalauzolják a nézőt a képtérben. Minél nagyobb méretű egy festmény, annál jobban el tudjuk képzelni a valódi helyszínt, mert olyan érzést kölcsönöz, mintha a térben járnánk. A nagyobb méretek ebből fakadóan még jobban segítik az azonosulást, a belehelyezkedést.

Úgy tapasztaltam, hogy doktori időszakában oldódott az ecsetkezelésem, és egyre festőibbé vált a gondolkodásom. Az utolsó évben is sokat alakult a technikám, amikor a műterem helyett otthon az asztalomon voltam kénytelen pasztellel dolgozni a Covid19 pandémia lezárásai miatt. A porpasztell sajátossága a könnyedség, gyorsaság, a rajzosság és festőiség egyszerre. Az elkészült sorozat tanulságait, tapasztalatait igyekeztem átültetni a festészeti módszerembe is, amely a legújabb *Collection* című sorozatban egyértelműen érezhető.

Az összegyűjtögetett tárgyak halmazának ábrázolását egyfajta párbeszédként is lehet értelmezni; a tárgyak egymásra hatása, kommunikációja, mondanivalója segítségével leolvashatunk történeteket, időszakokat, akár a tulajdonos lelkivilágát, viszonyát a családjához, környezetéhez, a társadalomhoz, a múlthoz, a jelenhez. Távolabbról szemlélve lehet koncepciózus kompozícióknak is tekinteni a műveket, meglátni bennük az akaratlanul kialakult szépséget, összhangot, egyfajta véletlenszerű esztétikát. Ezek az összeállítások színeiben, szerkezeteiben kialakíthatnak akár absztrakt struktúrákat is, ezért úgy gondolom, hogy hosszabb távon a festézetem egyszerűsödésével egyfajta absztrakció felé is elbillenhet majd az ábrázolásmód. Zemlényi-Kovács Barnabás írta a munkáimról (megerősítve bennem az alakuló érzetemet): „Aki fokozatosan feltölti szobáját, az végső soron absztraháló műveletet végez, egy imaginárius kép alkotását kezdi meg. A tornyosuló, amorf tömeg megszünteti a perspektívát, felszámolja az elő- és háttérrel, végül kétdimenzióssá válik, kiszorítva a nézőt a telítődő térből. A feltöltés és az absztrakció törvényszerű közeledése az ornamentika horror vacui-elvében egyesül. Mintha a tárgyak kényszeres gyűjtése és megtartása, a növekvő rendezetlenség csak átmeneti állapot lenne a privát térrel való küzdelemben. A kenofóbia, a bensővé tett horror vacui ideája egy „megszüntette megőrzött”, tömeggé lett tér.”²

² Zemlényi-Kovács Barnabás: Entropikus Materializmus. Zékány Dia festészetéről, Artportal online, 2018/4 <https://artportal.hu/magazin/entropikus-materializmus-zekany-dia-festeszeterol/>



4. kép: Műterem enteriőrjének részlete, MKE Doktori Iskola, Feszty-ház, Budapest, 2022, kép forrása: Simon Zsuzsanna

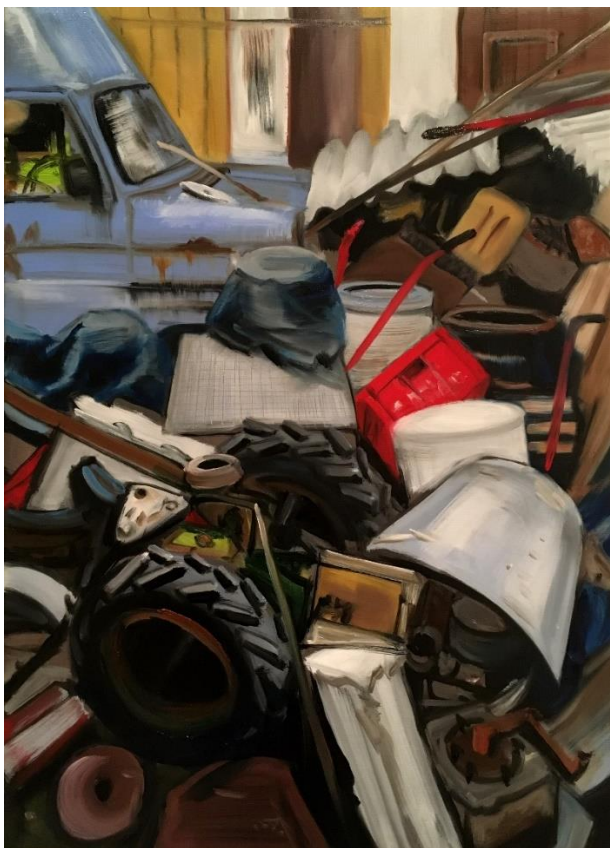
A disszertáció „Tanulmányutak” című fejezetében írok a Hajdú-Bihar megyei helyszínek meglátogatásáról, ahol a 11 helyszín közül egyet kiemeltem, és arról írtam kicsit bővebben, mert az volt az egyik legmeghatározóbb élmény számomra. Váncsodon ismerhettem meg Tömő Zsiga bácsi hatalmas, összegyűjtögetett, végtelennek tűnő tárgy halmait, ahogyan ő mondta „gyűjteményét”. A *Collection 2*, *Collection 4*, *Collection 7* című festmények az ő helyszíneit örökítik meg. A háza egy tipikus vidéki kockaház, kívülről az utcafrontról, de még a lakóterekből sem látható semmi nyoma a szenvedélyének. A házban rend van, a felesége nem enged behozni „semmiféle szemetet”. Viszont Zsiga bácsi a kertet teljesen beépítette mindenféle raktárakkal, sufnikkal, amelyeket teletömött az utóbbi 25 évben. Legfőképpen fémet gyűjt, alkatrészeket, motorokat, bicikliket, autórongsokat, de egyébként minden más dolgot is, amit értékesnek tart, többnyire lomokat. Ezt a nagy raktár területet már régen kinőtte, és csak azért vásárolt meg a faluban még négy ingatlant (!), hogy azokban az épületekben és a kertjeikben tudja tárolni az összegyűjtött holmijait. Zsiga bácsi tipikus kényszeres gyűjtögető, a szónak a klasszikus, patológikus értelmében is.



5. kép: Zékány Dia, *Collection 2*, 2021, 75x100 cm, olaj, vászon



6. kép: Zékány Dia, *Collection 4*, 2022, 130x150 cm, olaj, vászon



7. kép: Zékány Dia, *Collection 7*, 2022, 70x50 cm, olaj, vászon

A *Collection 5* és a *Collection 10* című festmények egy háztartási gépet javító üzlet belső tereit jelenítik meg. Véletlenül találtam rá a Szív utcában (Budapest 6. kerület), és azonnal láttam, hogy az Apukáméhoz hasonló műhely teljesen beleillik a témámba. Ezekkel a képekkel megjelent a munkáimban azoknak a helyszíneknek a feldolgozása is, amelyek az előzetes kutatás, terepfelmérés, kontakt személy keresés, bármiféle egyeztetés nélkül, random módon dokumentálódnak, és kerülnek be a fénykép gyűjteményembe.



8. kép: Zékány Dia, *Collection 5*, 2022, 90x65 cm, olaj, vászon



9. kép: Zékány Dia, *Collection 10*, 2022, 150x120 cm, olaj, vászon

Művészeti tevékenységemre hatással voltak az enteriőrbrázolás, a polgári miliő megjelenítésének klasszikus mesterei: Matisse, Bonnard, Vuillard, és a 17. századi holland zsánerkép festészet nagyjai: Adriaen van Ostade, Hendrick Avercamp, Jan Vermeer. A jelenkori művészeti referenciáknak egy egész fejezetet szenteltem „Kortárs művészeti párhuzamok” címen.

A Doktori Iskola periódusa folyamán az intenzív műtermi munka hatására változtak az alkotásaim, készítésük módja, és a munkamorálom is. Minden évben csináltam egy egyéni kiállítást, és több csoportos tárlaton, workshopokon is részt vettem. Ez a nagyon aktív időszak 4+1 évig tartott, amelyben a +1 évben is használhattam a műtermet (a Covid19 járvány miatt) és létrehoztam még egy önálló kiállítást. Alkotói programomat a DLA ciklusa alatt meglehetősen termékenynek, és sikeresnek gondolom.